

PÄÄKIRJOITUS

Tuhat uutta tohtoria kolmessa vuodessa

Sanna Kumpulainen

Tampereen yliopisto

sanna.kumpulainen@tuni.fi

<https://orcid.org/0000-0002-7016-257X>

Asiasanat: pilottihanke, tohtorikoulutus

Pysyvä osoite: <https://doi.org/10.23978/inf.141693>

Viime viikkoina yliopistoissa on henkilöstöä työllistänyt OKM:n ja Suomen Akatemian pilot-tihanke, jonka tavoittelee 1000 uuden tohtorin kouluttamista kolmen vuoden aikana 2024–2027 (Suomen Akatemia, 2023a, 2023b). Tavoitteena on tohtorikoulutuksen uudistaminen ja tehostaminen sekä osaajien varmistaminen eri aloille. Hanke on varsin mittava, sillä kehyskaudelle rahoitusta on esitetty yhteensä 263 miljoonaa euroa (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2023).

Tavoitteet ovat periaatteessa hyviä. Koulutuksen tehostaminen ja uudistaminen ovat varmasti tarpeen. Lisäksi tohtorikoulutuksen kolmivuotistamisesta on käyty jo pidempään keskusteluita. Tämä yhdenmukaistaisi suomalaista koulutusta eurooppalaisen koulutuksen kanssa ja valmistaisi tohtorit nopeammin työelämään. Lisäksi kolmivuotinen koulutus auttaisi hyödyntämään tehokkaammin myös eurooppalaista tohtorikoulutusrahoitusta, joka on mitoitettu kolmivuotiseen koulutukseen.

Tavoitteiden saavuttamista tavoitellaan kuitenkin jokseenkin putkinäköisin keinoin. Pilottia on lähdetty viemään siten, että 800 tohtorikoulutuspaikoista on sidottu lippulaiva-aloihin ja 200 vapaasti haettavaan tutkimusaloihin. Lippulaiva-alojen valinta liittyyneen taloudelliseen vaikuttavuuteen ja yritysysteistyöhön, joka on ollut kyseisen rahoitusohjelman keskeinen valintakriteeri. Tavoitteissa mainitaan tohtorien tuottaminen myös yksityisen sektorin tarpeisiin. Mutta rajaaminen tuo myös ongelmia. Mistä löytyy tällä aikataululla eli syksyyn mennessä 1000 uutta tohtorikoulutettavaa valituille aloille?

Miten käy pienten tieteenalojen? Tohtorien kouluttaminen lippulaiva-aloille lisää entisestään lippulaiva-alojen painoarvoa suomalaisessa tiedekentässä, sillä 800 tohtorin kouluttaminen vastaa puolta tämänhetkisestä Suomen koko vuosittaisesta tohtorikoulutuksesta, joka on 1600 tohtoria (Holopainen, 2023). Vuonna 2027 on siis odotettavissa 2600–2700 uutta tohtoria, joista noin kolmannes lippulaivojen aloille. Pienten lippulaiva-alojen ulkopuolisten alojen, kuten informaatiotutkimuksen, mahdollisuudet päästä mukaan kisaan ovat rajatut. Tämä voi heijastua myös tulevaisuudessa tieteenalojen merkitykseen sekä yliopistoissa että kilpailussa rahoituksesta.

Ja mistä löytyvät ohjaajat näille uusille tohtorikoulutettaville? Valittujen alojen ohjausresurssit ovat rajalliset, joten tämä saattaa johtaa myös perusrahoituksen suuntaamiseen näille aloille, jotta voidaan varmistaa lukuisien tohtorikoulutettavien ohjaus. Tämä tuntunee myös ulosrajatuilla aloilla vähentyneinä ohjausresursseina.

Joka tapauksessa tämän pilotin vaikutukset heijastuvat tohtorikoulutukseen myös muilla kuin pilotin aloilla. Väitöskirjojen kattavuus tulee supistumaan ja ehkä sitä myötä myös niiden tieteellinen painoarvo. Pilotissa väitöskirjojen aiheita on kysely, neuvoteltu ja jaeltu ylhäältäpäin johdetusti, joka on osaltaan vähentää väitöstutkimusten tieteen

uudistamispotentiaalia. Tuoreiden ajatusten ja tutkimusideoiden toteuttamista tulisi myös tukea jatkossa. Perustutkimusta ei pitäisi unohtaa yritysten tarpeiden täyttämisen ohessa. Pilottirahoitus lisää myös tarvetta verkostoitua yliopiston ulkopuolelle, ja ehkä myös siirtämään ohjausvastuuta yrityksiin. Tämäkin osaltaan varmasti vaikuttaa siihen, millaiseksi väitöstutkimukset jatkossa muotoutuvat.

Informaatiotutkimus on pärjännyt hyvin tieteen laadun mittauksissa yliopistoissa ja kansainvälisesti. Jatkossa olisi hyvä miettiä myös sitä, miltä pienten alojen tulevaisuus näyttää. Nyt jo on vaadittu profiloitumista ja erikoistumista. Informaatiotutkimuksen vahvuuksina voidaan nähdä sen olemus eräänlaisena metatieteenä, joka voi löytää tutkimuksen sovellusaiheita muiden tieteenalojen kentiltä. Tieteenalaan on sisäänrakennettuna eräänlainen notkeus ja joustavuus sekä luontainen monitieteisyys. Tässä kisassa näistä avuista ei ole ollut kuitenkaan suoraa hyötyä, sillä rahat menevät lippulaivoille, jotka näyttävät voivan tässä vaiheessa varsin itsenäisesti päättää, kuka on oikeutettu yhteistyöhön ja sitä kautta tohtorikoulutusrahoihin. Hakuprosessi on ollut myös varsin hätäinen ja läpinäkymätön, eikä se herätä tieteen kentässä varsinaisesti luottamusta oikeudenmukaiseen rahanjakoon.

Joka tapauksessa, tieteeseen panostaminen on hyvä asia ja parantaa koko Suomen kilpailukykyä. Hätäisesti valmistellut ja toteutetut pilotit eivät kuitenkaan mahdollista koko potentiaalin hyödyntämistä. Voi olla, että parhaiden tulevaisuuden tekijöiden rekrytointi jää tekemättä, jos aiheen täsmäytys ei osu lippulaivojen alueille. Toivottavasti näille tulevaisuuden lupauksille kuitenkin löytyy rahoitusmahdollisuuksia keskitettyjen lippulaivapilottien ulkopuolta, kuten säätiöiltä. Monitieteinen ja monialainen Suomi on varmasti kaikkien paras tulevaisuuden tae, sillä huomisen ongelmat saattavat tarvita yllättäviäkin osaamisia.

Sanna Kumpulainen

Sahalahdessa 4. joulukuuta 2023

Lähteet

Suomen Akatemia. (2023a). Lippulaiva-aloihin kohdistettu tohtorikoulutuspilotti 2024–2027. Haettu 1.12.2023 osoitteesta <https://www.aka.fi/tutkimusrahoitus/hae-rahoitusta/haut/tutkimusymparistolle/lippulaiva-aloihin-kohdistettu-tohtorikoulutuspilotti-20242027/>

- Suomen Akatemia. (2023b). Vapaasti haettavat tutkimusalat tohtorikoulutuspilotti 2024–2027. Haettu 4.12.2023 osoitteesta <https://www.aka.fi/tutkimusrahoitus/hae-rahoitusta/haut/tutkimusymparistolle/tohvapaasti-haettavat-tutkimusalat-tohtorikoulutus-pilotti-20242027/>
- Holopainen, H. (2023). Tohtorit työelämässä. Sivistystyönantajat. Haettu 4.12.2023 osoitteesta <https://www.sivista.fi/wp-content/uploads/2023/09/Tilastokatsaus-tohtoreihin-2023-2.pdf>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2023). Tutkijankoulutuksen pilotointi alkamassa. Haettu 4.12.2023 osoitteesta <https://okm.fi/-/tutkijankoulutuksen-pilotointi-alkamassa>